



Horyzonty Polityki
2022, Vol. 13, N° 43



MAGDALENA MODRZEJEWSKA

<http://orcid.org/0000-0002-0095-6630>
Uniwersytet Jagielloński w Krakowie
[magdalena.modrzejewska@fulbrightmail.org](mailto:magdalenamodrzejewska@fulbrightmail.org)

DOI: 10.35765/HP.2236

Spółeczno-polityczny dyskurs wokół reparacji dla Afroamerykanów i ustawy H.R. 40

Streszczenie

CEL NAUKOWY: Przeanalizowanie dyskursu wokół procesu legislacyjnego zmierzającego do powołania „Commission to Study Reparation Proposals for African Americans Act”, tak aby zidentyfikować argumentację i cele, którym miałyby służyć wypłacenie reparacji dla Afroamerykanów.

PROBLEM I METODY BADAWCZE: Pytania badawcze, jakim celom miałyby służyć wypłacenie reparacji oraz na ile ważny jest komponent ekonomiczny w procesie dyskusji. Zastosowano MAXQDA do analizy treści dokumentów prawnych (projektów ustaw, rezolucji) oraz przesłuchań przed podkomisją (nagranie z dnia 19 czerwca 2019, 3:39:57 oraz nagranie z dnia 17 lutego 2021 roku, 3:09:26) oraz przygotowanych pisemnie wystąpień świadków (9 osób zeznających w roku 2019 oraz 7 osób zeznających w 2021 roku).

PROCES WYWODU: Tekst analizuje ewolucję argumentów i propozycji zmierzających do powołania „Commission to Study Reparation Proposals for African Americans Act” jako pierwszego etapu zmierzającego do określenia i wypłacenia reparacji Afroamerykanom, ze szczególnym uwzględnieniem przesłuchań z roku 2019 i 2021 przed Komisją legislacyjną Kongresu.

WYNIKI ANALIZY NAUKOWEJ: Nacechowana emocjonalnie debata nad reparacjami toczona jest w kategoriach moralnych, a osoby zaangażowane w dyskurs odwołują się do swojego dziedzictwa. Wbrew narracji przeciwników reparacji, aspekt ekonomiczny i benefity finansowe na poziomie indywidualnym nie są dla zwolenników pierwszoplanowym elementem debaty. Od momentu

Sugerowane cytowanie: Modrzejewska, M. (2022). Spółeczno-polityczny dyskurs wokół reparacji dla Afroamerykanów i ustawy H.R. 40. *Horyzonty Polityki*, 13(43), 27-49. DOI: 10.35765/HP.2236.

wprowadzenia rozwiązania pod obrady, w roku 1989, widoczny jest wzrost poparcia dla projektu zarówno w Kongresie, jak i w społeczeństwie amerykańskim.

WNIOSKI, INNOWACJE, REKOMENDACJE: Ze względu na aktualność oraz wagę zjawiska niezbędna jest dalsza analiza dyskursu, szczególnie jeśli powołanoby „Commission to Study Reparation Proposals for African Americans Act”, a ta zgodnie z projektem przygotowuje swój raport i rekomendacje.

SŁOWA KLUCZOWE:

Commission to Study Reparation Proposals for African Americans Act, reparacje, niewolnictwo, sprawiedliwość transformacyjna

Abstract

SOCIO-POLITICAL DISCOURSE ON REPARATIONS
FOR AFRICAN-AMERICANS AND THE H.R. 40 BILL

RESEARCH OBJECTIVE: To analyze the discourse surrounding the legislative process for the “Commission to Study Reparation Proposals for African Americans Act” in order to identify the arguments and objectives of reparations for African Americans.

THE RESEARCH PROBLEM AND METHODS: Research questions: what purposes would be served by paying reparations and how important is the economic component in the discussion process. We used MAXQDA to analyze the content of legal documents (bills, resolutions) and hearings before the subcommittee (recording of June 19, 2019, 3:39:57 and recording of February 17, 2021, 3:09:26) and prepared written witness statements (9 people testifying in 2019 and 7 people testifying in 2021).

THE PROCESS OF ARGUMENTATION: The text analyzes the evolution of the arguments and proposals aimed at establishing the “Commission to Study Reparation Proposals for African Americans Act” what the first step is towards identifying and paying reparations to African Americans with a focus on the 2019 hearings before the Congressional Legislative Committee.

RESEARCH RESULTS: The reparations debate is waged in moral, emotionally charged terms where those involved in the discourse refer to their heritage. Contrary to the narrative of the opponents of reparations, the economic aspect and the financial benefits on an individual level are not the primary focus of the debate for the proponents. Since the solution was introduced for debate in 1989, there has been a visible increase in support for the project in both Congress and the American public.

CONCLUSIONS, INNOVATIONS, AND RECOMMENDATIONS:

Given the contemporaneity and importance of the phenomenon, further analysis of the discourse is necessary, particularly if a "Commission to Study Reparation Proposals for African Americans Act" is established and, as designed, prepares its report and recommendations.

KEYWORDS:

Commission to Study Reparation Proposals for African Americans Act; reparations, slavery, transitional justice

WPROWADZENIE

Reparacje rozumiane jako zadośćuczynienie były już od czasów starożytnych traktowane jako narzędzie przywracające poczucie sprawiedliwości społecznej, rozwiązujące konflikty i odbudowujące równowagę. Jednak, jak zauważa Albie Sachs:

w przeszłości termin „reparacje” był używany do legitymizowania materialnej grabieży [...]. Reparacje były postrzegane w kategoriach fizycznych, materialnych – zadośćuczynienia płaconego przez pokonane państwa ich zwycięzcom. Prawo międzynarodowe wykorzystywało teorię reparacji do usprawiedliwienia zagarniania i wywożenia przez zwycięskie narody wszelkich rzeczy, od koni i bydła po całe fabryki, aby zrekompensować sobie szkody wyrządzone w trakcie wojny. Ponadto przegrani mieli być zmuszeni do płacenia rat finansowych swoim zdobywcom. (Bhabha, 2012, s. xi)

Konotacje tego pojęcia uległy zmianie i „w ujęciu współczesnym reparacje kojarzymy z roszczeniami ofiar, które przeżyły, lub ich potomków domagających się zadośćuczynienia (Bhabha, 2021, s. xi) i tak są one rozumiane w niniejszym tekście.

Często ujęcie reparacji i zadośćuczynienia przedstawiane jest w kontekście sprawiedliwości transformacyjnej, która ma liczne odniesienie w literaturze (Teitel, 2002; Teitel, 2014; De Greiff, 2010; Smolak, 2002; Snarski, 2010; Czarnota, 2015; Krotoszyński, 2017; Lachowski, 2018). O ile pierwotnie koncepcja ta przedstawiana była jako sprawiedliwość okresu przejściowego, w momencie zmiany ustrojowej, szczególnie w kontekście postkomunistycznej transformacji ustrojowej (Williams, Nagy 2012, s. 5–30), mogłoby to rodzić

wątpliwości, na ile, przy ciągłości amerykańskiego systemu republikańskiego od momentu ratyfikacji konstytucji, jest to adekwatne narzędzie analityczne do opisu specyfiki debaty toczącej w Stanach Zjednoczonych. Jednak pojęcia sprawiedliwości tranzycyjnej jest głęboko osadzone w koncepcji naprawy wcześniej wyrządzonych krzywd (*wrongdoings*). Jak zauważa Posner i Vermeule „teoretycy sprawiedliwości tranzycyjnej często popełniają błąd, traktując zmiany reżimu jako odrębne zagadnienie, a tym samym odmawiając znaczenia lub użyteczności porównaniom i analogiom między zmianami reżimu z jednej strony, a szeroką gamą zmian, które mają miejsce w skonsolidowanych demokracjach”. Na gruncie prawa amerykańskiego wskazują na „okresy przemian naznaczone dużą liczbą poprawek do konstytucji, takie jak okres po wojnie secesyjnej” niosący ze sobą istotne zmiany ustrojowe (Posner, Vermeule, 2004, s. 762–763). Podobne postulaty zastosowania koncepcji sprawiedliwości tranzycyjnej, pomimo braku występowania reżimu autorytarnego jako środowiska, w którym zachodziłyby w przeszłości naruszenia prawa i sprawiedliwości, były wysuwane na gruncie naruszeń praw mniejszości w Kanadzie i Australii (Dyzenhaus, Moran, 2005; Thompson, 2007; Hum, Fergusson, 2008). Rozważania prowadzone na gruncie sprawiedliwości tranzycyjnej dotyczą wszystkich kluczowych zagadnień, w kontekście których toczy się debata dotycząca reparacji dla Afroamerykanów: kwestii międzygeneracyjnej odpowiedzialności, identyfikacji zarówno grupy beneficjentów, jak i grupy sprawców naruszenia sprawiedliwości, kompletnej/częściowej rekompensaty finansowej, przeprosin i pojednania, kwestii rozliczeń z przeszłością i wypracowania rozwiązań prawnych jako elementów polityki i budowania przyszłości czy odpowiedzialności rządu za działania swoich władz i ich przedstawicieli w przeszłości (Lyons, 2004; Posner Vermeule, 2003; Sherwin, 2004, & Schedler, 2003).

Celem tekstu jest przeanalizowanie dyskursu toczącego w ramach debat nad przyjęciem ustawy H.R. 40 ze szczególnym uwzględnieniem tego, jakim celom hipotetyczne wypłacenie reparacji miałoby służyć. W procesie badawczym zastosowano teorię ugruntowaną do dokonania analizy treści przy użyciu MAXQDA, dokumentów prawnych – wszystkich projektów ustaw i rezolucji zgłaszanych od 1989 roku oraz przesłuchań przed podkomisją (nagranie z dnia 19 czerwca 2019, 3:39:57 oraz nagranie z dnia 17 lutego 2021 roku, 3:09:26) oraz

przygotowanych pisemnie wystąpień świadków (9 osób zeznających w roku 2019 oraz 7 osób zeznających w 2021 roku). W przypadku nagrań analizie poddano zarówno transkrypty przesłuchań, jak i samo nagranie. Wstępne kodowanie wskazało, że powracającym zagadnieniem była kwestia, na ile komponent ekonomiczny odgrywał istotną rolę w procesie dyskusji.

Debata dotycząca reparacji dla Afroamerykanów rozpoczęła się w połowie XX wieku, a jednym z najwcześniejszych jej przejawów była propozycja Queen Mother Audley Moore, która w latach 1960. z ramienia Universal Association of Ethiopian Women przedstawiła żądania reparacji w ONZ (Moore, 1973; Farmer McDuffie, 2018, & Ahmad, 2018). Niektórzy doszukują się postulatów reparacji za okres niewolnictwa i późniejszej dyskryminacji już w postulatach Martina Luthera Kinga, gdy w trakcie marszu „World March Toward Human Rights Luncheon” 28 maja 1964 roku przedstawił „Bill of Rights for the Disadvantaged”, który niebawem zaczął funkcjonować pod nową nazwą jako „Social and Economic Bill of Rights” (Taifa, 2020, s. 10). Nie jest to jednak właściwa interpretacja, gdyż King głosił, że szanse i równość społeczna mogą być osiągnięte tylko po wyeliminowaniu ze struktury społeczno-ekonomicznej barier rasowych dla czarnych i barier ekonomicznych dla białych i czarnych. Nie był to więc program odszkodowań wyłącznie dla Afroamerykanów („Social and Economic Bill of Rights” był bardziej programem socjalnym domagającym się praw społeczno-ekonomicznych – „prawa każdego zdolnego do pracy obywatela do przyzwoitej pracy”, przyzwoitego dochodu, przyzwoitego domu i swobodnego wyboru sąsiedztwa, odpowiedniej edukacji, korzystania z dobrodziejstw nowoczesnej nauki w opiece zdrowotnej – a nie skierowanym do konkretnej grupy rasowej) (Oppenheimer, 2017).

Reparacje stały się za to istotnym elementem programu Czarnych Panter. Platforma i program „What We Want Now! What We Believe” zostały po raz pierwszy opublikowane w drugim numerze gazety organizacji, „Black Panther”, 15 maja 1967 roku. Program został stworzony przez Huey’a B. Newtona i Bobby’ego Seale’a:

Czego chcemy: (1) Chcemy wolności. Chcemy władzy, która będzie decydować o losie naszej czarnej społeczności. [...] (10) Chcemy ziemi, chleba, mieszkań, edukacji, ubrań, sprawiedliwości i pokoju. W co wierzymy: (3) Uważamy, że ten rasistowski rząd nas okradł i teraz

domagamy się zaległego długu w wysokości czterdziestu akrów i dwóch mułów. Czterdzieści akrów i dwa muły zostały obiecane 100 lat temu jako zapłata za niewolniczą pracę i masowe mordy na Czarnych ludziach. Przyjmiemy zapłatę w walucie, która zostanie rozdzielona pomiędzy nasze liczne społeczności: Niemcy pomagają teraz Żydom w Izraelu za popełnione ludobójstwo narodu żydowskiego. Niemcy zamordowali 6.000.000 Żydów. Amerykański rasista brał udział w rzezi ponad 50.000.000 Czarnych ludzi; dlatego uważamy, że jest to skromne żądanie, które stawiamy¹ (Black Panther Program, 1957).

Interesujące jest nakreślenie paraleli pomiędzy Holocaustem a zbrodniami niewolnictwa, ilościowo i czasowo prezentowanych jako bardziej dotkliwie niż hitlerowskie zbrodnie, w połączeniu z żądaniami zadośćuczynienia, także materialnego. Wskazywanie na inne przykłady niesprawiedliwości społecznej, które doczekały się finansowego zadośćuczynienia, będzie trwałym elementem narracji, argumentującym za realnością proponowanych rozwiązań. To także jeden z pierwszych momentów, kiedy pojawiło się odwołanie do niewypełnionej obietnicy po wojnie secesyjnej. Generał William Tecumseh Sherman w swoich Specjalnych Rozkazach Polowych, nr 15, wydanych w terenie Savannah 16 stycznia 1865 roku, aby nagrodzić byłych niewolników nadał im wąski obszar „wysp od Charleston, na południe, opuszczone pola ryżowe wzdłuż rzek na trzydzieści mil z powrotem od morza, i kraj graniczący z rzeką St. Johns, Floryda”. Zostały „zarezerwowane i wydzielone do osiedlenia się Murzynów teraz uczynionych wolnymi przez akty wojny i proklamację prezydenta Stanów Zjednoczonych”. Zgodnie z rozkazem Shermana te tereny i wyłącznie te, miały być podzielone między czarnych. Rozkaz głosił, że:

Ilekoć trzech szanowanych Murzynów, głów rodzin, będzie chciało osiedlić się na ziemi i wybierze w tym celu wyspę lub miejsce wyraźnie określone, w granicach wyznaczonych powyżej [...] [t]rzech wymienionych podzieli, pod nadzorem Inspektora, ziemię między siebie i innych, którzy mogą zdecydować się osiedlić w ich pobliżu, tak aby każda rodzina miała działkę nie większą niż (40) czterdzieści akrów ziemi uprawnej (*The Wartime Genesis*, s. 338–340).

1 <https://www.ucpress.edu/blog/25139/the-black-panther-party-ten-point-program/>

Rozkaz ten znany był pod nazwą „Czterdzieści akrów i muł”, choć muły nie były wyraźnie wymienione, niektórzy Afroamerykanie otrzymali od armii zbędne im muły.

Część badaczy za pierwsze żądanie reparacji uznaje „Black manifest”, gdyż wówczas pojawiła się konkretna kwota oczekiwanego odszkodowania. W roku 1969, gdy w Detroit, na Krajowej Konferencji Czarnego Rozwoju Gospodarczego, James Forman, aktywista praw obywatelskich, przedstawił radykalną propozycję sprawiedliwości rasowej, domagając się 500 milionów dolarów odszkodowania. Jednak to nie rząd federalny czy stanowy stał się adresatem roszczeń, co stało się jasne, gdy Forman przerwał nabożeństwo w nowojorskim Riverside Church i domagał się z ambony, aby białe kościoły i synagogi wypłaciły 500 milionów dolarów odszkodowania za złe traktowanie Afroamerykanów (Dye, 2009). Czarny Manifest spotkał się z mieszanymi reakcjami, częściowo z powodu radykalnej natury jego początkowych i końcowych akapitów. Forman zamknął je słowami:

WSZYSTKIE DROGI MUSZĄ prowadzić do rewolucji [...] OPÓR WOBEC DOMINACJI BIAŁYCH KOŚCIOŁÓW CHRZEŚCIJAŃSKICH I SYNAGOG ŻYDOWSKICH / REWOLUCYJNA MOC CZARNYCH / ZWYCIĘŻMY BEZ WĄTPLIWOŚCI! (Forman, 1969, s. 25)

Niektóre kościoły wyraziły sympatię dla celów manifestu, ale żaden z nich nie przyjął idei wypłacania reparacji, wybierając zamiast tego rozszerzanie istniejących programów. Riverside Church zgodził się przekazywać stały procent swoich rocznych dochodów na programy walki z ubóstwem (Frye, 1974; Lehtreck, 2012).

Momentem przyśpieszającym działania na rzecz reparacji było stworzenie szerokiej koalicji, która skupiała dotychczasowych działaczy na rzecz równouprawnienia Afroamerykanów. N'COBRA – The National Coalition of Blacks for Reparations in America powstała w 1987 roku, aby rozwinąć oddolny ruch na rzecz reparacji, i obecnie jest największą krajową organizacją poświęconą wyłącznie tej kwestii. Poza wspieraniem projektu ustawy reparacyjnej, N'COBRA uczestniczy w kampaniach edukacyjnych mających na celu wywarcie presji na stanowych i lokalnych ustawodawców, aby również wspierali reparacje (Henry, 2003).

OD POLITYKI PUBLICZNEJ DO ZMIAN LEGISLACYJNYCH?

W styczniu 1989 roku w posiedzeniu 101. Kongresu, kongresmen John C. Conyers po raz pierwszy przedstawił projekt ustawy (H.R. 3745), który zatytułowany był „Uznać fundamentalną niesprawiedliwość, okrucieństwo, brutalność i nieludzkość niewolnictwa w Stanach Zjednoczonych i 13 amerykańskich koloniach w latach 1619–1865 i powołać komisję do zbadania instytucji niewolnictwa, późniejszej de jure i de facto rasowej i ekonomicznej dyskryminacji Afroamerykanów, oraz wpływu tych sił na żyjących Afroamerykanów, do wydania zaleceń dla Kongresu w sprawie odpowiednich środków zaradczych, oraz do innych celów”. Ten długi tytuł doskonale ukazuje cel takiego działania. Conyers wierzył, że powołanie komisji i zapewnienie platformy do dyskusji jest pierwszym krokiem do przewyciężenia fundamentalnej niesprawiedliwości i poradzenia sobie z brutalną naturą niewolnictwa. Pierwotnie funkcjonowała ona pod skróconą nazwą „Commission to Study Reparation Proposals for African Americans Act”. Według Conyersa jego ustawa miała spełnić cztery cele:

- (1) Uznać fundamentalną niesprawiedliwość i nieludzkość niewolnictwa;
- (2) Powołać komisję do zbadania niewolnictwa, jego późniejszej dyskryminacji rasowej i ekonomicznej wobec uwolnionych niewolników;
- (3) Zbadać wpływ tych sił na żyjących dziś Afroamerykanów; oraz
- (4) Komisja miałaby następnie przedstawić Kongresowi rekomendacje dotyczące odpowiednich środków zaradczych w celu zadośćuczynienia krzywdom wyrządzonym żyjącym Afroamerykanom (Conyers, 2015).

Choć cel komisji został przedstawiony głównie jako rozpoznanie i dochodzenie do sposobów, jakimi

rzędy federalne i stanowe, konstytucyjnie i ustawodawczo, wspierały instytucję niewolnictwa [...], zbadanie de jure i de facto dyskryminacji wyzwolonych niewolników i ich potomków [...] [oraz] zbadanie utrzymujących się negatywnych skutków instytucji niewolnictwa i dyskryminacji [...] na żyjących Afroamerykanów i na społeczeństwo w Stanach Zjednoczonych (H.R. 3745),

to w założeniu miała ona również przedstawić rekomendacje. Dodatkowo, zwolennicy ustawy planowali zwiększyć świadomość amerykańskiej opinii publicznej na temat niesprawiedliwości wobec Afroamerykanów jako długofalowego rozwiązania prawnego i przyjętej polityki. Wreszcie, aby „zalecić odpowiednie środki zaradcze, biorąc pod uwagę ustalenia Komisji w sprawach opisanych [dyskryminacji] [...] [i] przedłożyć Kongresowi wyniki takiego badania, wraz z takimi zaleceniami” (H.R. 3745, 1989).

Dochodzenie prowadzone w komisji miało być skoncentrowane wokół szczegółowej analizy instytucji niewolnictwa w Stanach Zjednoczonych i obejmować ich:

(A) pojmanie i nabywanie Afrykanów; (B) transport Afrykanów do Stanów Zjednoczonych i kolonii, które stały się Stanami Zjednoczonymi, w celu zniewolenia, w tym także ich traktowanie podczas transportu; (C) sprzedaż i nabywanie Afrykanów jako mienia ruchomego w handlu międzystanowym i wewnątrzpaństwowym; oraz (D) traktowanie afrykańskich niewolników w koloniach i Stanach Zjednoczonych, w tym pozbawienie ich wolności, wyzysk ich pracy, oraz zniszczenie ich kultury, języka, religii i rodziny (H.R. 3745, 1989).

Drugim kluczowym zagadnieniem śledztwa miała być rola, jaką odegrały rządy federalne i stanowe. Dlatego też komisja zakłada:

Zbadanie zakresu, w jakim rządy federalne i stanowe Stanów Zjednoczonych wspierały instytucję niewolnictwa w przepisach konstytucyjnych i ustawodawczych, włączając w to zakres, w jakim rządy te zapobiegały, sprzeciwiały się lub ograniczały wysiłki uwolnionych niewolników afrykańskich w celu repatriacji do ich ojczystej ziemi (H.R. 3745, 1989).

Autorzy projektu ustawy uważali, że długotrwała polityka dyskryminacyjna nie zakończyła się wraz ze zniesieniem niewolnictwa, a prawna forma instytucjonalnego zaangażowania na poziomie federalnym i stanowym powinna obejmować okres „od zakończenia wojny domowej do chwili obecnej”, jak również „formy dyskryminacji w sektorze publicznym i prywatnym”, a także zbadać „utrzymujące się negatywne skutki instytucji niewolnictwa” (H.R. 3745). Podczas gdy przeciwnicy ustawy argumentowali, że niewolnictwo skończyło się ponad 120 lat temu, głównym argumentem Conyersa i innych

zwolenników było to, że wciąż utrzymują się skutki niewolnictwa, a koniec niewolnictwa nie zakończył niesprawiedliwości. Komisja powinna również odpowiedzieć na kilka głównych pytań:

(A) Czy rząd Stanów Zjednoczonych powinien zaferować formalne przeprosiny w imieniu narodu Stanów Zjednoczonych za popełnienie rażących naruszeń praw człowieka na afrykańskich niewolnikach i ich potomkach. (B) Czy Afroamerykanie nadal cierpią z powodu utrzymujących się skutków tych spraw [...] (C) Czy, biorąc pod uwagę ustalenia Komisji, jakakolwiek forma rekompensaty dla potomków afrykańskich niewolników jest uzasadniona. (D) Jeśli Komisja stwierdzi, że takie odszkodowanie jest uzasadnione, jaka powinna być kwota odszkodowania, jaka forma odszkodowania powinna być przyznana, i kto powinien być uprawniony do takiego odszkodowania (H.R. 3745, 1989).

Ustawa została odrzucona w Podkomisji Sądownictwa Izby ds. Praw Obywatelskich i Konstytucyjnych (House Judiciary Subcommittee on Civil and Constitutional Rights) w 1990 roku i nie została zarekomendowana do dalszego procedowania. Pomimo niepowodzeń Kongresmen Conyers był zdecydowany walczyć o swój projekt i, jak pisał w 2015 roku:

Ponownie wprowadziłem H.R. 40 w każdym Kongresie od 1989 roku i będę to robił, dopóki nie zostanie on uchwalony jako ustawa. Jednym z największych wyzwań w dyskusji o kwestii reparacji w kontekście politycznym jest podjęcie decyzji, jak przeprowadzić ogólnonarodową dyskusję, nie pozwalając, by kwestia ta spolaryzowała naszą partię lub nasz naród. Podejściem, za którym opowiadam się od ponad dekady, jest podjęcie przez rząd federalny oficjalnego badania wpływu niewolnictwa na społeczne, polityczne i gospodarcze życie naszego narodu (Conyers, 2015).

Conyers wprowadzał projekt ustawy do porządku obrad w każdym kolejnym Kongresie, nie doczekał się uchwalenia aktu, w grudniu 2017 roku, w wieku 88 lat zrezygnował z zasiadania w Kongresie i zmarł dwa lata później. W 2013 roku ustawa zmieniła nazwę na H.R. 40, odwołując się do symbolu – niewypełnionej obietnicy Shermana, gwarantującej 40 akrów. Projekt Conyersa został przejęty przez Sheilę Jackson Lee, która inicjowała go w 116. i 117. Kongresie Stanów Zjednoczonych. H.R. 3745 złożony w 101. Kongresie oraz

H.R. 40 inicjowane w kolejnych kadencjach Kongresu (od 113. do 117. kongresu) różniły się od siebie, jednak oparte były na kilku stałych elementach widocznych we wszystkich projektach aktów prawnych:

- przekonaniu o niemoralności i niesprawiedliwości systemu niewolnictwa, którego potępienie jest niezbędne do przywrócenia ładu moralnego i sprawiedliwości;
- przekonaniu o odpowiedzialności władz państwowych Stanów Zjednoczonych, zarówno na poziomie federalnym jak i stanowym, za stworzenie mechanizmów prawnych utrzymujących proceder niewolnictwa, a po jego zniesieniu stworzenie mechanizmu dyskryminacji ludności afroamerykańskiej;
- przekonanie, że odpowiedzialność ta powinna mieć wymiar nie tylko moralny, ale także ekonomiczny (choć narracja wskazuje przeniesienie akcentów i częstsze uwypuklenie etycznego aspektu reparacji).

W kontekście ostatniego elementu, wskazującego potępienie instytucji niewolnictwa i wzięcie odpowiedzialności za wcześniejsze działania administracyjne i ustawodawcze rządu Stanów Zjednoczonych, niezwykle interesujące wydają się próby uchwalenia rezolucji przeproszającej za „potworności niewolnictwa”. Pierwszą próbę jej przegłosowania podjęto w Kongresie w roku 2008; jej inicjatorem był kongresmen Steve Cohen. Rezolucję „Apologizing for the enslavement and racial segregation of African-Americans” uchwalił 110. Kongres (H.Res. 194). Miała ona charakter zwykłej rezolucji (*simple resolution*) – nie była poddawana pod głosowanie w drugiej izbie i nie miała mocy prawnej. Przyznawała, że niewolnictwo jest niezgodne z podstawową zasadą uznaną w Deklaracji Niepodległości, że wszyscy ludzie są stworzeni równymi oraz uznawała zasadniczą niesprawiedliwość, okrucieństwo, brutalność i nieludzkość niewolnictwa i praw Jima Crowa. Przeproszała także Afroamerykanów w imieniu narodu amerykańskiego za krzywdy wyrządzone im i ich przodkom oraz zobowiązywała się do naprawienia utrzymujących się konsekwencji niewolnictwa i prawa Jima Crowa, a także do powstrzymania przyszłych naruszeń praw człowieka (H.Res. 194).

Jednak z punktu widzenia badanego dyskursu, ciekawe są argumenty pojawiające się w debacie nad nią. Kongresmen Conyers, będący głównym orędownikiem powołania komisji w sprawie reparacji, w swoim wystąpieniu z 29 lipca 2009 roku w sprawie Rezolucji

H.Res. 194 podkreślał realną możliwość wypłacenia odszkodowań dla Afroamerykanów, tak jak miało to miejsce w przypadku reparacji dla internowanych przez rząd Stanów Zjednoczonych obywateli japońskiego pochodzenia (Congressional Record, 2008, 7224). Kolejna rezolucja została przyjęta przez Senat bez poprawek 18 czerwca 2009 roku. Uznawała fundamentalną niesprawiedliwość, okrucieństwo, brutalność i nieludzkość zarówno niewolnictwa, jak i późniejszych prawa Jima Crowa. Jej autorzy wystosowali w imieniu narodu Stanów Zjednoczonych przeprosiny do Afroamerykanów za krzywdy wyrządzone im i ich przodkom. Wyraża ona ponowne zobowiązanie Kongresu do przestrzegania zasady, że wszyscy ludzie zostali stworzeni równymi i obdarzeni są niezbywalnymi prawami do życia, wolności i dążenia do szczęścia, a także wzywa wszystkich mieszkańców Stanów Zjednoczonych do pracy na rzecz wyeliminowania uprzedzeń rasowych, niesprawiedliwości i dyskryminacji z amerykańskiego społeczeństwa. Przyjęta rezolucja ma aspekt normatywny i aksjologiczny, który podkreślają jej autorzy niezwykle silnie w tekście:

przeprosiny za wieki brutalnej dehumanizacji i niesprawiedliwości nie mogą wymazać przeszłości, ale przyznanie się do popełnionych krzywd i oficjalne przeprosiny Afroamerykanów pomogą związać rany Narodu, które są zakorzenione w niewolnictwie i mogą przyspieszyć uzdrowienie rasowe i pojednanie oraz pomóc narodowi Stanów Zjednoczonych zrozumieć przeszłość i uhonorować historię wszystkich ludzi w Stanach Zjednoczonych (S. Con. Res. 26, s. 2).

Choć w toczonej debacie powtórzono argumenty dotyczące precedensu przyznania odszkodowań (Congressional Record, 2009, 6751–6752), to jednak ku rozczarowaniu społeczności afroamerykańskiej nie miała ona oczekiwanego aspektu ekonomicznego, i co więcej *explicite* podkreślała, że w żaden sposób nie może być w tym celu wykorzystywana do retribucji lub rekompensaty finansowej, stwierdzając że: „Żadne z postanowień niniejszej rezolucji (A) nie upoważnia lub nie wspiera jakiegokolwiek roszczenia wobec Stanów Zjednoczonych lub (B) nie służy jako ugoda jakichkolwiek roszczeń wobec Stanów Zjednoczonych” (S. Con. Res. 26, s. 4–5). Podobne rezolucje przegłosowano na poziomie stanowym w roku 2007 w Alabamie, Arkansas, Florydzie, Maryland, Płn. Karolinie, Wirginii, w roku 2008

w New Jersey. W 2009 roku stany: Connecticut, Delaware, Georgia, Missouri, Nebraska, New York i Vermont rozważały taki krok, jednak nie przegłosowały przeprosin (Delaware podjęło taki krok dopiero w 2016 roku). Z przyjętych rezolucji jedynie Arkansas i New Jersey umieściły klauzulę stwierdzającą, że przyjęte przeprosiny w żaden sposób nie stanowią podstawy prawnej dla dalszego dochodzenia reparacji bądź odszkodowań (Davis, 2014).

W świetle tocznej debaty widać, że głównym problemem nie było potępienie instytucji niewolnictwa czy wystosowanie przeprosin zarówno za zniewolenie Afroamerykanów, jak i za długofalowe skutki dyskryminacji, ale obawa przed aspektem ekonomicznym proponowanego H.R. 40, oraz ewentualnymi skutkami ekonomicznymi przyjętych przez Kongres rezolucji potępiających niewolnictwo.

MIĘDZY NIEMOŻNOŚCIĄ A KONIECZNOŚCIĄ PRZYWRACANIA ŁADU MORALNEGO W KONTEKŚCIE LEGISLACJI

W 2019 roku kwestia zadośćuczynienia powróciła ponownie jako część procesu legislacyjnego odzwierciedlającego tendencje zmian politycznych i postulatów nowej polityki publicznej, stymulowanych nie tylko przez postulaty ruchu Black Live Matters, ale przede wszystkim z powodu 400-lecia wprowadzenia niewolnictwa w koloniach brytyjskich w Ameryce. Po raz kolejny wprowadzono pod obrady projekt ustawy H.R. 40, wnioskujący powołanie Komisji do zbadania i opracowania propozycji reparacji dla Afroamerykanów (H.R. 40, the Commission to Study and Develop Reparation Proposals for African Americans Act). W związku z tym, w Komisji Sądownictwa Izby odbyły się przesłuchania „H.R. 40 and the Path to Restorative Justice” dające bezcenny wgląd w różne stanowiska wobec reparacji. Czarni i biali zwolennicy przedstawili uzupełniające się argumenty.

Wszystkie wystąpienia – zarówno białych, jak i czarnych – aktywistów, historyków, pisarzy i intelektualistów miały wspólny element – wszystkie osoby przedstawiały bardzo silne „personal statement”, wskazując że albo są bezpośrednio potomkami niewolników, albo przedstawiały prywatną historię dyskryminacji i konsekwencji

dyskryminacji, bądź też prezentowały historię współodpowiedzialności za czerpanie korzyści z instytucji niewolnictwa, w której ich przodkowie brali udział. Zaskakujący jest – z europejskiej perspektywy – ogromnie silny komponent emocjonalny. We wszystkich wystąpieniach widoczna była nie tylko niezmiernie silna autoidentyfikacja z poprzednimi pokoleniami, ale także bardzo silny element poczucia odpowiedzialności za wydarzenia z przeszłości, na które mówcy, *de facto*, nie mieli żadnego wpływu. Jednocześnie przy narracji zbudowanej na doświadczeniach historycznych większość wystąpień zawierała jakąś formę odwołań do przyszłości, wskazując albo na niezbędność elementu zadośćuczynienia z perspektywy rekoncylacji i budowania społeczeństwa, albo też na konieczność wykorzystania pieniędzy z reparacji dla dobra wspólnoty afroamerykańskiej i sfinansowania inicjatyw edukacyjnych mających poprawić sytuację Afroamerykanów².

Odżegnywano się od narracji braku odpowiedzialności za niewolnictwo, wynikającej bądź to z dystansu czasowego – wydarzenia te miały miejsce ponad 150 lat temu – a także z dystansu geograficznego – kwestia odpowiedzialności nie dotyczy potomków imigrantów, którzy przybyli po zniesienie niewolnictwa i nie mieli wpływu na system pracy niewolniczej. Występujący przed komisją stosowali interpretację rozszerzającą, wskazując że nie tylko mieszkańcy Południa, ale wszyscy czerpali korzyści z tego systemu i dlatego też wszyscy ponoszą za niego odpowiedzialność. W swoim wystąpieniu Katarina Browne, autorka filmu *Traces of the Trade: A Story From The Deep North*, nawiązywała do historii rodzinnej, gdyż jej przodkowie, którzy byli handlarzami niewolników z Rhode Island, są przedstawiani nie jako wyjątek, ale element ogromnej sieci współdziałania Północy w niewolnictwie. Jej zdaniem, każdy, kto żył w tamtych czasach, nawet jeśli był tylko konsumentem kupującym bawełniane ubrania lub dodającym cukier do herbaty, był współwinny. Podobnie

2 Ze względu na różnice pomiędzy bezpośrednimi wystąpieniami a przedstawionymi przez świadków wcześniej przygotowanymi pisemnymi stanowiskami, przedmiotem analizy był zarówno materiał audiowizualny z przesłuchań – nagranie z dnia 19 czerwca 2019, 3:39:57 oraz nagranie z dnia 17 lutego 2021 roku, 3:09:26, jak i przygotowane pisemne wystąpienia świadków, 9 osób zeznających w roku 2019 oraz 7 osób zeznających w 2021 roku.

ci, którzy przybyli później jako emigranci, nawet jeśli przybyli jako biedni ludzie z klasy robotniczej szukający pracy. Browne argumentuje, że te miejsca pracy istniały, ponieważ kwitła gospodarka zbudowana na pracy niewolników i te miejsca pracy zazwyczaj nie były dostępne dla czarnych Amerykanów, którzy niedawno zostali wyemancypowani (Browne, 2019).

Do tej ponadczasowej i ponadpokoleniowej odpowiedzialności odwoływał się Ta-Nehisi Coates w swoim najgłośniejszym tekście z 2014 roku *The Case for Reparations* opublikowanym w „Atlantic”. Coates postulował, że współczesne Stany Zjednoczone muszą wziąć odpowiedzialność za przeszłość *en bloc*, a nie wybiórczo, i nie budować dystansu do minionych wydarzeń poprzez samo twierdzenie, że było to dawno temu.

Ostatni właściciel niewolników nie żyje od bardzo dawna. Ostatni żołnierz, który przetrwał Valley Forge, nie żyje od znacznie dłuższego czasu. Dumnie twierdzić, że jest się weteranem, a wypierać się niewolnika, to patriotyzm à la carte. Naród przeżywa swoje pokolenia. [...] Jeśli geniusz Thomasa Jeffersona ma znaczenie, to ma je również jego zabranie ciała Sally Hemings (Coates, 2014).

Coates powtórzył swoją argumentację w trakcie przesłuchania, mówiąc że:

jesteśmy obywatelami amerykańskimi i dlatego jesteśmy związani ze zbiorowym przedsięwzięciem, które wykracza poza nasz indywidualny i osobisty zasięg. [...] Uznajemy nasz rodowód jako pokoleniowe zobowiązanie, jako dziedzictwo. A prawdziwy dylemat, jaki stawiają reparacje, jest właśnie taki: dylemat dziedziczenia (Coates, 2019).

Inny wątek pojawił się w wystąpieniu Erica Millera oraz Colemana Hughesa. Obaj odwoływali się do koncepcji niesprawiedliwości pozbawiającej obywateli godności, zwracając przy tym uwagę na niematerialny aspekt, jaki niewolnictwo i prawa Jima Crowa spowodowały. Miller nazwał to krzywdą bądź niesprawiedliwością godnościową (*dignity wrongs*), wskazując na ich szczególny charakter „ponieważ są wyrządzane poprzez (1) działania instytucjonalne ukierunkowane na rasę; (2) niszczące społeczną, ekonomiczną, polityczną i kulturową pozycję grupy lub jej zdolność do angażowania się w samostanowienie” (Miller, 2019, s. 4–5). Są one trudne do naprawienia, gdyż

wykraczają poza formy ekonomicznej dyskryminacji. Tym niemniej dla Millera finansowa rekompensata jest pierwszym, niezbędnym krokiem do pojednania. Podczas gdy Hughes dochodzi do odmiennych wniosków, sprzeciwiając się idei reparacji. Dowodzi on, że:

Gdybyśmy mieli dziś wypłacić reparacje, to tylko jeszcze bardziej podzieliłibyśmy kraj, utrudniając budowanie politycznych koalicji niezbędnych do rozwiązania problemów, z jakimi borykają się dziś czarni ludzie; obrazilibyśmy wielu czarnych Amerykanów, nakładając cenę na cierpienia ich przodków; i zmienilibyśmy relacje między czarnymi Amerykanami i białymi Amerykanami z koalicji w transakcję – z unii między obywatelami w pozw między powodami i pozwanymi. [...] Nie chodzi o to, co Ameryka jest mi winna z racji mojego pochodzenia; chodzi o to, co wszyscy Amerykanie są winni sobie nawzajem z racji bycia obywatelami tego samego narodu. A zobowiązanie obywatelstwa nie jest transakcyjne. Nie można go spłacić. Nie jest uzależnione od pochodzenia. I nigdy nie wygasa. [...] Z tych wszystkich powodów, projekt ustawy H.R. 40 jest moralnym i politycznym błędem (Coleman, 2019).

Reparacje wróciły jako element kampanii politycznej w trakcie praw wyborów, zmuszając Kamalę Harris, Elizabeth Warren, Cory'ego Bookera i Berniego Sandersa do zabrania stanowiska (Lockhart, 2019). Widać także wzrost zainteresowania problemem – H.R. 40 zasponsorowało w 2019 roku 196 kongresmenów, w porównaniu do 24 kongresmenów w roku 1989. Widać także polaryzację i próby upolitycznienia zagadnienia, gdyż w roku 2019 żaden z kongresmenów występujących jako współsponsor tego aktu prawnego nie działał z ramienia partii republikańskiej. 17 lutego 2021 roku odbyły się przesłuchania przed Podkomisją ds. Konstytucji, Praw Obywatelskich i Wolności Obywatelskich. Widać w nich zmianę argumentacji przywoływanej na rzecz powołania komisji badającej reparacje. Świadkowie występujący przed komisją nie odwoływali się do osobistych doświadczeń, natomiast odnosili się niemal wyłącznie do argumentów prawnych, osadzonych w doświadczeniach dyskusji na forum ONZ (Achiume, 2021; Heath, 2021). Podobnie jak w przypadku przesłuchań z 2019 roku, tylko jeden ze świadków sprzeciwiał się idei reparacji (Walker, 2021).

Wyrazem zwiększonego poparcia jest także fakt, że w kwietniu 2021 roku, po raz pierwszy H.R. 40 wyszedł poza komisję legislacyjną

i był rekomendowany do przedłożenia w Izbie Reprezentantów (H.R. 40, 2021). Jednak do końca 2021 roku nie odbyło się nad nim głosowanie. Świadczy to o braku ponadpartyjnej koalicji i sprzeciwu reprezentantów partii republikańskiej. Także stanowisko partii demokratycznej nie do końca jest jednoznaczne, o ile Joe Biden – zarówno w kampanii wyborczej, jak i w wystąpieniu z okazji stulecia Masakry w Tulsie – popierał koncepcję reparacji, jego zaangażowanie postrzegane jest przez aktywistów za niewystarczające (Daniels, 2021).

UWAGI KOŃCOWE

Pytania, które pojawiają się w procesie legislacyjnym i są przytaczane przez przeciwników ustawy H.R. 40, dotyczą głównie praktycznej strony reparacji:

- Kto miałby wypłacić reparacje – czy wszystkie inne grupy etniczne wyłączając czarnych?
- Na jakiej podstawie miano by określać przynależność etniczną do grupy beneficjentów?
- Czy reparacje dotyczyłyby potomków niewolników, czy też całej społeczności afroamerykańskiej?
- Czy reparacje miałyby charakter bezpośrednich wypłat finansowych, czy też miałyby charakter programów pomocowych skierowanych do całej społeczności?

Dość istotnym pytaniem w tych rozważaniach jest to, na ile argument o niewykonalności reparacji powinien determinować dyskurs. Czy niemożność oszacowania wartości reparacji, które należałoby wypłacić, czy też precyzyjnego określenia grupy osób, którym należałoby je wypłacić, powinny wpływać na zarzucenie prac legislacyjnych nad H.R. 40? Coates uważa, że „To, że HR 40 nigdy – ani pod rządami Demokratów, ani Republikanów – nie trafiła na salę obrad Izby, sugeruje, że nasze obawy są zakorzenione nie w niepraktyczności reparacji, ale w czymś bardziej egzystencjalnym” (Coates, 2014), co prowadzi Coatesa do postawienia istotnego pytania „co mamy zrobić z najstarszą demokracją świata?” (Coates, 2014). Nkechi Taifa, jeden ze współzałożycieli N’COBRA, napisał że:

Ludzie, którzy mówią o reparacjach są uważani za lewicowych szaleńców. Ale wszystko, o czym mówimy, to studiowanie [reparacji]. Jak powiedział John Conyers, badamy wszystko. Badamy wodę, powietrze. Nie możemy nawet zbadać tej kwestii? Ta ustawa nie upoważnia do przekazania nikomu ani jednego czerwonego centa (Coates, 2014).

W przesłuchaniach z 2019 oraz 2021 roku dominuje narracja wyrażająca potrzebę powołania komisji w celu przeprowadzenia działań dochodzeniowych i wyjaśniających długofalowe skutki niewolnictwa i praw Jima Crowa na pozycję Afroamerykanów. Pojawia się argument odpowiedzialności i zadośćuczynienia ze strony władzy federalnej ze względu na zaangażowanie władz stanowych i federalnych w stworzenie i utrzymanie systemu niewolnictwa i rasowej dyskryminacji. O ile zadośćuczynienie w aspekcie ekonomicznym nie jest wyłączone z dyskursu, to we wszystkich dokumentach widać, że nie jest ono kluczowym i nadrzędnym elementem debaty reparacyjnej. Kluczowe wydają się argumenty wskazujące na konieczność przywrócenia ładu moralnego i sprawiedliwości społecznej ze strony ustawodawcy. „Pełne uznanie [win] i przywrócenie sprawiedliwości” było najczęściej powtarzającym się zwrotem we wszystkich analizowanych wystąpieniach. Dlatego to nie element ekonomiczny, ale naprawczy i sprawiedliwościowy H.R. 40 był najbardziej istotny w dotychczasowych narracjach i debatach.

Dyskusja nad reparacjami przedstawiana jest w kontekście międzynarodowym, wskazując na podobne roszczenia w Wielkiej Brytanii czy Francji, bądź też innych państwach, które czerpały profity z niewolnictwa (Brophy, 2014; Craemer, 2018; Thompson, 2018; Gifford, 2000). Jednak zagadnienie reparacji dla Afroamerykanów jest w ostatnim czasie przedstawiane także jako jeden z elementów uniwersalnej potrzeby przywracania sprawiedliwości. Na szczególną uwagę zasługuje praca pod redakcją Bhabha, Matache oraz Elkinsa ukazująca międzynarodowe spojrzenie na kwestię zadośćuczynienia. Autorzy wskazują, że niesprawiedliwość ze strony państwa w przeszłości – czy to niewolnictwo, czy kolonizacja, przymusowa sterylizacja, czy też powszechne okrucieństwa – ma trwałe konsekwencje, które powodują ciągłe szkody i którymi należy się zająć, promując takie wartości, jak sprawiedliwość i równość (Bhabha, 2021). Analizując debaty nad reparacjami wskazano na szereg zastrzeżeń i problemów

natury prawnej. Jednak – pomimo tych trudności – zagadnienie reparacji dla Afroamerykanów odgrywa coraz większą rolę w amerykańskiej polityce publicznej, wpisując się w politykę redystrybucyjną. O ile Amerykanie są niechętni prowadzeniu jakiegokolwiek polityki redystrybucyjnej, to jednak zarówno konieczność zadośćuczynienia, jak i głęboko zakorzenione poczucie niesprawiedliwości wśród Afroamerykanów, w połączeniu z coraz większym poparciem społecznym dla tych postulatów, może wymusić zmianę nastawienia w tym aspekcie.

BIBLIOGRAFIA

- Ahmad, M. (2018). Queen Mother Audley Moore: Mentor and Teacher. *Palimpsest: A Journal on Women, Gender, and the Black International*, 7(2), 169–172.
- America, R.F. (1998). Reparations and Public Policy. *The Review of Black Political Economy*, 26(3), 77–83.
- Berlin, I., Glymph, T., Miller, S.F., Reidy, J.P., Rowland, L., & Saville, J. (Red.) (1990). Freedom: A Documentary History of Emancipation 1861–1867. *The Wartime Genesis of Free Labor: The Lower South, I (III)*. Cambridge: Cambridge University Press
- Bhabha, J., Matache, M., & Elkins, C. (2021). *Time for reparations*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- The Black Panther Party's Ten-Point Program. <https://www.ucpress.edu/blog/25139/the-black-panther-party-s-ten-point-program/> (data dostępu 30. 01.2022)
- Brophy, L. (2014) The Case for Reparations for Slavery in the Caribbean. *Slavery & Abolition*, 35 (1), 165–169.
- Coates, T.-N. (2014, June). The case for reparations. *The Atlantic*. <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2014/06/the-case-for-reparations/361631/>
- Conyers, J., Jr (2015). <https://web.archive.org/web/20150829135025/http://conyers.house.gov/index.cfm/reparations> (original web page was <http://conyers.house.gov/index.cfm/reparations>)
- Craemer, T. (2018). International Reparations for Slavery and the Slave Trade. *Journal of Black Studies*, 49 (7), 694–713.
- Czarnota, A. (2015). Między polityką a prawem, czyli o sprawiedliwości okresu przejściowego. *Acta Universitatis Lodziensis. Folia Philosophica*, (27), 13–35.

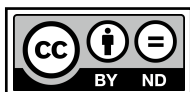
- Daniels, E. (2021, 2 czerwca). Biden privately tells lawmakers not to expect much on reparations legislation. *Politico*. <https://www.politico.com/news/2021/06/02/biden-reparations-tulsa-491607>
- Davis, A.M. (2014). Apologies, Reparations, and the Continuing Legacy of the European Slave Trade in the United States. *Journal of Black Studies*, 45(4), 271–286.
- De Greiff, P. (2010). *The handbook of reparations*. New York: Oxford University Press.
- Dye, K. (2009). The Black Manifesto for Reparations in Detroit: Challenge and Response, 1969. *Michigan Historical Review*, 35, (2), 53–83.
- Dyzenhaus, D., & Moran M. (2005). *Calling power to account: Law, reparations, and the Chinese Canadian head tax case*. Toronto: Univ. of Toronto Press.
- Farmer, A.D., & McDuffie, E.S. (2018). Guest Editors' Introduction: The Life, Legacy, and Activism of Queen Mother Audley Moore. *Palimpsest: A Journal on Women, Gender, and the Black International*, 7(2), v-xii.
- Forman, J. (1969). Manifesto. *Africa Today*, 16(4), 21–25.
- Frye, J.K. (1974). The „Black Manifesto” and the Tactic of Objectification. *Journal of Black Studies*, 5(1), 65–76.
- Gifford, A. (2000). The legal basis of the claim for slavery reparations. *Human Rights*, (27) 2, 16–18.
- H.R. 40 (116th). <https://www.congress.gov/116/bills/hr40/BILLS-116hr40ih.pdf>
- H.R. 40 (117th). <https://docs.house.gov/meetings/JU/JU00/20210414/111451/BILLS-11740ih.pdf>
- H.R. 40 and the Path to Restorative Justice. (2019, 19 czerwca). <https://judiciary.house.gov/calendar/eventsingle.aspx?EventID=2261>
- H.R. 40 and the Path to Restorative Justice. (2019, 19 czerwca). Written testimony of Cory Booker. <https://docs.house.gov/meetings/JU/JU10/20190619/109648/HHRG-116-JU10-Wstate-BookerC-20190619.pdf>
- H.R. 40 and the Path to Restorative Justice. (2019, 19 czerwca). Written Testimony of Katrina Colston Browne. <https://docs.house.gov/meetings/JU/JU10/20190619/109648/HHRG-116-JU10-Wstate-BrowneK-20190619.pdf>
- H.R. 40 and the Path to Restorative Justice. (2019, 19 czerwca). Written testimony of Ta-Nehisi Coates. <https://docs.house.gov/meetings/JU/JU10/20190619/109648/HHRG-116-JU10-Wstate-CoatesT-20190619.pdf>
- H.R. 40 and the Path to Restorative Justice. (2019, 19 czerwca). Written testimony of Dany Glover. <https://docs.house.gov/meetings/JU/JU10/20190619/109648/HHRG-116-JU10-Wstate-GloverD-20190619.pdf>

- H.R. 40 and the Path to Restorative Justice. (2019, 19 czerwca). Written testimony of Coleman Hughes. <https://docs.house.gov/meetings/JU/JU10/20190619/109648/HHRG-116-JU10-Wstate-HughesC-20190619.pdf>
- H.R. 40 and the Path to Restorative Justice. (2019, 19 czerwca). Written testimony of Julianne Malveaux. <https://docs.house.gov/meetings/JU/JU10/20190619/109648/HHRG-116-JU10-Wstate-MalveauxJ-20190619.pdf>
- H.R. 40 and the Path to Restorative Justice. (2019, 19 czerwca). Written testimony of Eric Miller <https://docs.house.gov/meetings/JU/JU10/20190619/109648/HHRG-116-JU10-Wstate-MillerE-20190619.pdf>
- H.R. 40 and the Path to Restorative Justice. (2019, 19 czerwca). Written testimony of Burgess Owens. <https://docs.house.gov/meetings/JU/JU10/20190619/109648/HHRG-116-JU10-Wstate-OwensB-20190619.pdf>
- H.R. 40 and the Path to Restorative Justice. (2019, 19 czerwca). Written testimony of Eugene Taylor Sutton. <https://docs.house.gov/meetings/JU/JU10/20190619/109648/HHRG-116-JU10-Wstate-SuttonE-20190619.pdf>
- H.R. 40. (2021, 17 lutego). Exploring the Path to Reparative Justice in America. <https://judiciary.house.gov/calendar/eventsingle.aspx?EventID=4367>
- H.R. 40. (2021, 17 lutego). Written testimony of E. Tendayi Achiume. <https://docs.house.gov/meetings/JU/JU10/20210217/111198/HHRG-117-JU10-Wstate-AchiumeE-20210217.pdf>
- H.R. 40. (2021, 17 lutego). Written testimony of Laurence Elder. <https://docs.house.gov/meetings/JU/JU10/20210217/111198/HHRG-117-JU10-Wstate-ElderL-20210217.pdf>
- H.R. 40. (2021, 17 lutego). Written testimony of Dreisen Heath. <https://docs.house.gov/meetings/JU/JU10/20210217/111198/HHRG-117-JU10-Wstate-HeathD-20210217.pdf>
- H.R. 40. (2021, 17 lutego). Written testimony of Kamm Howard. <https://docs.house.gov/meetings/JU/JU10/20210217/111198/HHRG-117-JU10-Wstate-HowardK-20210217.pdf>
- H.R. 40 (2021, 17 lutego). Written testimony of Kathy Masaoka. <https://docs.house.gov/meetings/JU/JU10/20210217/111198/HHRG-117-JU10-Wstate-MasaokaK-20210217.pdf>
- H.R. 40. (2021, 17 lutego). Written testimony of Herschel Walker. <https://docs.house.gov/meetings/JU/JU10/20210217/111198/HHRG-117-JU10-Wstate-WalkerH-20210217.pdf>
- H.R. 3745. (1989). Commission to Study Reparation Proposals for African Americans Act. <https://www.congress.gov/bill/101st-congress/house-bill/3745/text>

- H.Res. 194. (2008, 29 lipca). Apologizing for the enslavement and racial segregation of African-Americans. <https://www.congress.gov/110/bills/hres/194/BILLS-110hres194eh.pdf>
- Henry, C.P. (2003). The Politics of Racial Reparations. *Journal of Black Studies*, 34 (2), 131–152.
- Hum, D., & Fergusson, B. (2008). How Should Canada Redress Historical Injustices? Lessons from the Chinese Head Tax? W A. Sabitha (Red.), *Redressing Injustice: Reparations* (s. 176–195). Amicus Books, IEFELI University Press.
- Krotoszyński, M. (2017). *Modele sprawiedliwości tranzycyjnej*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza.
- Lachowski, T. (2018). *Perspektywa praw ofiar w prawie międzynarodowym: Sprawiedliwość okresu przejściowego (transitional justice)*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Lyons D. (2004). Corrective Justice, Equal Opportunity, and the Legacy of Slavery and Jim Crow. *Boston University Law Review*, 84(5), 1375–1404.
- Lechtreck, E.A. (2012). „We Are Demanding \$500 Million For Reparations”: The Black Manifesto, Mainline Religious Denominations, And Black Economic Development. *The Journal of African American History*, 97, 39–71.
- Lockhart, P.R. (19 czerwca 2019). The 2020 Democratic primary debate over reparations, explained. <https://www.vox.com/policy-and-politics/2019/3/11/18246741/reparations-democrats-2020-inequality-warren-harris-castro>
- Moore, Q.M. (1973). The Black Scholar Interviews: Queen Mother Moore. *The Black Scholar*, 4(6/7), 47–55.
- Oppenheimer, D. (2017). Dr. King’s Dream of Affirmative Action, *Harvard Latinx Law Review*, 21, 55–86.
- Pleasant, N. (2010). Moral Argument Is Not Enough: The Persistence of Slavery and the Emergence of Abolition. *Philosophical Topics*, 38 (1), 159–180.
- Posner, E.A., & Vermeule, A. (2003). Reparations for slavery and other historical injustices. *Columbia Law Review*, 103(3), 689–748.
- Posner, E.A., & Vermeule, A. (2004). Transitional justice as ordinary justice. *Harvard Law Review*, 117(3), 762–825.
- Proceedings and Debates of the 110th Congress, Second Session (2008, 29 July). *Congressional Record*, 154 (125). House of Representatives. <https://www.congress.gov/110/crec/2008/07/29/CREC-2008-07-29.pdf>
- Proceedings and Debates of the 111th Congress, First Session (2009, 18 June). *Congressional Record*, 155 (98). Senat. <https://www.congress.gov/111/crec/2009/06/18/CREC-2009-06-18.pdf>

- S.Con.Res. 26 (111th). A concurrent resolution apologizing for the enslavement and racial segregation of African Americans. <https://www.congress.gov/111/bills/sconres26/BILLS-111sconres26es.pdf>
- Schedler, G. (2003). Responsibility for an estimation of the damages of American slavery. *University of Memphis Law Review*, 33(2), 307–352.
- Sherwin E., (2004) Reparations and Unjust Enrichment. *Boston University Law Review*, 84 (5), 1443–1465.
- Smolak, M. (2002). Sprawiedliwość transformacyjna na przykładzie Komisji Prawdy i Pojednania Republiki Południowej Afryki. *Państwo i Prawo*, 57 (11), 66–73.
- Snarski, T. (2010). Sprawiedliwość transformacyjna, filozofia prawa i rozliczanie przeszłości przez demokratyczne państwo prawa. *Pamięć i Sprawiedliwość: Biuletyn Głównej Komisji Badania Zbrodni Przeciwko Narodowi Polskiemu Instytutu Pamięci Narodowej*, 2 (160), 211–228.
- Summers, J. (2021, 12 listopada). A bill to study reparations for slavery had momentum in Congress, but still no vote. <https://www.npr.org/2021/11/12/1054889820/a-bill-to-study-reparations-for-slavery-had-momentum-in-congress-but-still-no-vo>
- Taifa, N. (2020). Let's Talk About Reparations. *Columbia Journal of Race and Law*, 10(1), 1–33.
- Teitel, R.G. (2006). *Transitional justice*. Oxford: Oxford University Press.
- Teitel, R.G. (2014). *Globalizing transitional justice: Contemporary essays*. Oxford: Oxford University Press.
- Thompson, J. (2018). *Should current generations make reparation for slavery?*. Cambridge: Polity.
- Thompson J. (2007), Coming to Terms with the Past in Australia. W J. Miller & R. Kumar (Red.), *Reparations: Interdisciplinary Inquiries* (s. 69–84). Oxford: Oxford University Press.

Copyright and License



This article is published under the terms of the Creative Commons Attribution – NoDerivs (CC BY- ND 4.0) License <http://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/>